

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
zó közö felsejlamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tése és hirdetési díjak küldendők. ::

Református tanítók tanúsága és dr. Baltazar püspök.

Igazabb, becsületesebb és önzellenőbb harcos serege sohasem akadt az egyetemes közérdeknek, a valódi demokrácia ügyének, mint a református tanítóság.

Mikor az alig néhány száz főre menő állami tanítók még nem ponderáltak az országos egyetemes gyűléseken, a református tanítóság mindenkor a küzdelem homlokterében állott, nagy tényező volt és szava döntő súllyal bírt. Ez időben akárhányszor fordultak hozzánk derék állami kartársaink ilyenféle kérésekkel: „Csak ti el ne hagyjátok az egység ügyét, akkor minden rendbe jön”.

És mi teljes őszinteséggel adtunk biztató vigasztalást, mondván: A magyar tanítóság egysége, iskola-jelleg és nyelvre való tekintet nélkül, a legmagasztosabb és elsőrendű nagy nemzeti érdek, melynek szolgálatában mindig az első küzdők táborában marad a református tanítóság.

És ott is maradt. Péterffy, Lakits, Sennyey, Schneider és több jeles nagy férfiú irányítása mellett — a szeparatiztikus törekvések ellen is — nagy harcokat vívtunk, sok félreértést leküzdöttünk, de a református tanítóság — bizonyos felekezeti kiválások után is — megmaradt elfoglalt álláspontján; kereste azokat a pontokat és nagy kérdéseket, melyek, mint a magyar tanügy és tanítóság egyetemes érdekei, közös existenciális nagy pontok és kérdések, és amelyek alapján mindenkor megteremthető az ország tanítóságának egysége.

Így harcolt már a múlt század hetvenes és 80-as éveiben a Rill által felvetett szövetség eszméjéért. Így adta ki a jelszót az egyetemes államosításra és a magyar tanítóság fizetésének garanciális törvények alkotása mellett, egyenlő és egységes rendezésére.

Ujjongva, lelkesedve fogadta ezt a tanítóság. Ünnepezték a református tanítóságot, első sorban az államiak, különösen akkor, mikor a múlt század végső éveiben az országos bizottságnak Debreczenben tartott gyűlése alkalmával, felülről jött erkölcsi nyomás folytán, az egyetemes államosítást törölni akarták a programból, és amikor a református tanítóság egyik vezető embere egyenes javaslattal állott elő, követelvén, hogy az Országos bizottság félreértéssel állapítsa meg az egyetemes államosítást és az egységes fizetésrendezést olyan program-

pontul, mely az egyetemes gyűléseknek, esetleg a tanító-egyesületek szövetségének soha el nem törölhető alapelvét képezze.

Ez a javaslat egyhangúlag elfogadtatott.

De hát — o tempora, o mores! — változtak az idők, változtak az emberek!

Az állami tanítók, számban megszorodva, erőben gyarapodva, külön országos egyesületté szervezkedtek s ez lett az első réstörés az épített várfalakon, nem maga a külön szervezkedés tényével, hiszen ez szabad is, néha szükséges is, hanem mert az egyesület, szinte észrevétlenül, a maga speciális érdekkörébe vonta a fizetésrendezést, kizárólag az állami tanítók részére.

S a református tanítók országos egyesülete tovább is önzellenül küzdött az egységért, az egyenlő és egységes tanítói fizetés rendezéseért.

Csak akkor eszmélt fel és ámult el, midőn az első fizetésrendezés alkalmával, tanácskozás közben Bartha Pál, akkor — úgy tudom — újpesti áll. tanító egyesületi elnök nyíltan és egyenesen odavágta, hogy az állami tanítók csakis a maguk fizetésének rendezéseért küzdenek, egyebekre nem gondolnak, hiszen, hozzátette, a más jellegű tanítók fizetését ez alaphól kiindulva, majd rendezni fogják.

Akkor mondtam én, mint még orsz. egyesületi elnök, hogy óriási csalódásnak lettünk áldozatai, az ország tanítóságának egysége hamis útvonalra került s a mi veszteségeink pótolhatatlanok lesznek.

Nincs más útunk és módunk, mint egyedül felsőbb hatóságainkkal szorosabb összeköttetésbe jutni és az 1848. XX. t.-c. végrehajtását követelve, folyton-folyvást sürgetni nagyjainkat, hogy ez alapra támaszkodva, állami segítséggel, fizetésünket az állami tanítók fizetésével egy színvonalra emeljék.

Iskoláinkat a magunk tekintélyével és erejével tegyük versenyképessé.

Meghallgatták amit mondtam, de a református tanítóság nem vonta le szorosán és egyenesen ebből a végkövetelést.

Küzdöttünk és küzdünk tovább is az egységért, ami nem hiba, hiszen szent kötelesség; azonban a nagy táborban segítségül hoztuk és elfecsereztük legjobb erőnket és tehetségünket — a mások javáért minden ellenszolgáltatás nélkül, ami már magunk ellen elkövetett bűn, hiszen még azt is elértük, hogy hidegebbek lettünk egyházi főhatóságainkkal szemben és csak a kárhóztatás szavát hangoztattuk,

amiért fizetésrendezésünket nem képes végérvényesen dülőre vinni.

Hát hiszen, meglehet, hogy egyházi főhatóságaink meghagyták magukat lepetni az események által s a megtörtént dolgok előtt tehetetlenül állottak meg egy időre ; de valljuk meg, hogy durcás gyermek módjára, mi is a neheztelek álláspontjára helyezkedtünk s nem közeledtünk a szívekhez.

Pedig a sajnós csalódások után csakis a mi egyház alkotmányunk keretein belől kellett volna megoldást keresnünk.

Az idő is ide fordította figyelmünket. Támadt egy férfiú, egy próféta, ki lánglelkének egész hevével ölelte fel a nagy kérdést, aki nyilván hirdette és életcéljává tette a XX. t.-c. végrehajtását és a református egyház igazainak érvényre emelését.

Ez a nagy férfiú, ez a próféta, lerázva magáról minden nyugtató köteleket, delelke nemzeti eszményének tisztaságát épségben megőrizve, most a fórumra áll és ott akarja megvívni azt a nagy harcot, amelynek ő legvitézesebb, legerősebb, leglelkesebb és legtudósabb katonája.

Az ő éreszavának köszönheti első sorban a református tanítóság, hogy bejutott az alkotmány sáncai közé, most is és mindig ő leghívebb istápolója a tanítóság jogos igényei kielégítésének és ő neki legerősebb elhatározása, hogy egyenlő és egységes tanítói fizetés legyen mindenütt.

Ugyan mondjam-e, hogy ez a férfiú a mi szeretett püspökünk : dr. Baltazár Dezső ?!

Ő, félretéve minden kényelmet, eltúrva a világ töviskoszorújának vérző sebeit, csak ezt mondja : „Az én életem is nem drága, csak hogy elvégezzem a munkámat, mely reám bízott“.

Ott, a nemzeti alkotmányos élet nagy csarnokában nyíltan akarja megvívni a döntő harcot.

Tegye szívére kezét minden református pap és tanító és kérdezze meg : vajjon van-e lelke akadályt

gördíteni e nagy ember igaz hazafi és hűséges református főpap ilyenemű érvényesülésének útjába ? A mellőzöttek és szegények igazságát keresi. Pedig nincs szebb igazság, mint az igazságtalanság megszüntetése.

Sinka Lajos.

Egyetemes papság.

Az emberi jogok s kötelességek egyensúlyában fekszik társadalmi életünk ideális alapja ! Ezen épült fel a történelmi idők folyamán a mi református egyházi éltünk szerves, munkás élete is azzal a különbséggel, hogy nálunk ez ideális társadalmi alapra való helyezkedés létfeltétele nem csak magának az organikus egyháztársadalomnak, hanem kiváltképpen az egyénnek is !

Sehol a föld kerekén nincs oly szervezet és intézmény, mely az embert annyira odahelyezné méltóságának magaslatára s annyira igyekezne kifejteni alkotó tagjainak keblében — egyénileg is — a magasabb emberi öntudatot, mint éppen a mi protestáns egyházaink. Luther, az úttörő, az emberi jogok hatalmas védője, „a német nemzet keresztyén nemességéhez a keresztyénség állapotának javításáról“ írott alapos munkájában már elég biztos és bátor kézzel bontogatja a hierarchia ódon, mohos falait s tiszteletre méltó buzgósággal rakja le az egyetemes papság : a hit- és lelkiismereti szabadság alapköveit !

Egész természetes volt aztán Kálvin reformátori törekvésének iránya, midőn nem csak körvonalaiiban állapította meg egyháztársadalmi életünket szabá-

TÁRCZA.

A Nyirbátori templomról

s annak történeti nevezetességeiről

Budai Esaiás jelentése 1811.

Relatio

A' Nyir Báthori Ref. Templomról,
az abbann lévő

Báthori Gábor Fejedelem
márványképéről

és

más ottann találtató emlékezetes
dolgokról.

Beadódott a Fő Tiszteletű Superintendenciale
Consistoriumba. Januarius 14.-én
1811-ben.

Alább írttak, a Fő Tiszteletű Superintendenciától deputáltatván a végre, hogy a Nyir-Báthori Helv. Vallástételt követők Templomában, romladozásban heverő márványképét Báthori Gábor fejedelemnek, vizsgáljuk meg és róla oly projectumot tégyünk, hogy az több-több romlásnak ne legyen kitétetve, hanem inkább, mint Fejedelem monumentuma, illendő helyen és illendő gondviselés alatt tartódjék ; December 20-dik napján 1810-ben, Nyir Báthorban összevejtünk ; ahol is vizsgálódásunkat nem csak az említett márványképre, hanem egyúttal magára a Templomra, annak régiségére és a Báthori familiának ott található más monumentumaira is s. a. t. kiterjesztvén ; mind azokról alázatosan referálni kötelességünknek esmértük, ekképen :

A Nyir Báthori Reformátusok Temploma épült a XV-ik Század végén, amint hihető Báthori István Erdélyi Vajda azon kintsének egy részéből, melyet a kenyérmezei győzedelmekkor 1479-ben nyert a Törököktől. Hogy ez a főember, nyert kintsének egy részét buzgóságból s hálaadatosságból Templom építtetésére szánta, azért hihető : mert más hasonló tselekedetei is hagyódtak emlékezetben, nevezetesen : hogy azon a helyen, hol a kenyérmezei hartzban a lovával együtt a földre leest és halálos veszedelemben for-

lyező elveket, hanem az egyház minden egyes tagját a köztársadalmi élet s tevékenység olyan integráns részévé igyekezett tenni, hogy a keresztyén embert híven jellemző szabadság ne csupán az istenadta jogok élvezetében merüljön ki, hanem a köteleességek súlyában, a felelősség fenséges tudatában!

Azok a nagyhangú népvezérek, népapostolok, kik a modern kor izgató elveitől elszedülten, romboló szándékkal dőlnek neki egyházunk falainak, vajjon tudják-e, hogy a ma sokszor vesszőparipává nyomorított emberi jogot, az olykor-olykor szabatosággá fajult egyéni szabadságot, függetlenséget honnan szívtá fel magába emberi társadalmunk?...

Talán a századról-századra öröklődött abszolutisztikus politikai rendszerből; talán a szertelenség jegyében szülemlett forradalmak vérrózsát termő dicsőségéből, mely sokszor még egy pünkössti királyságnak sem válhatott díszére; talán azokból a napoleoni fényes győzelmekből, melyekért a babérkoszorút egy vakmerő vállalkozó homloka köré fonta a játszói sors; talán a technikai élet számtalan változatából, mely embert ugyan ismert, hogy a nagyszerű gép fenségesen teljesítse munkáját, de a műhely küszöbén kívül tudomást sem vett az egyén tulajdonairól s szükségleteiről?...

Óh, a lelkiismereti szabadság, az egyéni jogok eredetét, kútfejét nem itt kell és szabad keresni, hanem a modern ember által ma lenézett, megvetett, kétségbe vont hatalmas isteni személyiségben, a Krisztusban; Ő hirdette először, Ő kiáltotta világgá: hogy választott nemzetség, királyi papság vagyunk (Péter ap. I. l., II. r., 9. v.); munkatársai az Istennek

(Pál Korint. I. l., III. r., 9. v.); élő tagjai az Isten országának, melyet önmagunkban hordozunk messze tündöklő dicsőséggel! (Luk. XVII. r., 21. v.)

Krisztus után az egyház omladozó romjai közül, a behorpadt sírok dohos kebléből reformátoraink hozták elő önfeláldozó bátorsággal az elfonfiscált jogot és szabadságot s midőn intézményesen biztosították a krisztusi eszmék fenmaradását, egyúttal független, szabad, felelősség tudatában izmosodott lényekből toborozták azt a hősi sereget, mely a hit s a lelkiismereti szabadság lobogója alatt védte meg minden időben a legtermészetesebb, a legjózanabb emberi jogokat! A mi evangéliumi protestáns egyházunk nevelt először a világnak szabad, független polgárokat s ez oltotta a szívekbe az emberi törekvésnek azt az irányát, mely nem a máról holnapra való boldogulásban, hanem a folytonos tökéletesedésben éri el s találja meg az élet igazi célját. (Máté ev. 5. r., 48. v.) Aki ettől az iránytól elhajlik, legyen az szabadkőműves vagy szocialista; felekezeti vagy felekezeten kívüli, az a maga szertelenségével útvesztőbe juttatja a legfenségesebb emberi törekvést is!...

Vajjon a mi jó kálvinista népünknek, melynek vállain nyugszik az anyaszentegyház jövője, van-e kellő tudomása arról, hogy ő volna az a királyi papság, az a választott nemzet, melyre magasabb hivatás vár, különösen most, midőn az emberi jogok, lelkiismereti szabadság téves értelmezése folytán kezdik egyesek — egész hálátlanul — az egyházhoz tartozandóság kötelekeit szaggatni?...

Hiszem, hogy minden lelkiismeretes, tudatos fővel dolgozó lelkész igyekszik a gondozására bízott

gott, kápolnát építtetett; ezenkívül, hogy azon veszedelemből lett megszabadulásáért a Lorettói Máriának, a maga egészen ezüstből öntött pántzélós képét ajándékozta, ilyen felyül írással:

Magnificus Dominus Comes de Bathor, Vajvoda Transylv. et Sicolorum Comes, in honorem Dei Genetricis, quoad per intercessionem eiusdem Virginis gloriosae, a quodam maximo periculo liberatus fuit, anno 1845 dicavit.

Oda mutat az is, hogy a Nyir Báthori Templom ajtaja felső küszöbje felett, nem régiben is ott volt a Báthori István vajda címere, ilyen alólírással: *Stephani de Bathor Vajvodae 1488.*, mely címér és írás már most, minekutánna az ajtó eleibe porticus építtetett, elébbeni helyéről kivétetvén, hogy jobban szembe tűnne, a porticus frontjába tevődött. A Templom felépíttetését mind azáltal nem maga a vajda Báthori István, hanem, annak az ő Testvérjének, akire kintseit hagyta (magának, mint egész életében nőtelen embernek gyermekei nem lévén), úgymint az Ecsedi vár építőjének, Báthori Andrásnak, ugyan tsak András nevű fia, vitte véghez, mely megtetszik a Templom ajtaja felett levő, ezen Inscriptióból:

Ad honorem magni Dei, eiusque Matris Mariae

Virginis intemeratae, ac Divi Georgii Martyris, Andreas Andrae de Bathor filius, suis impensis a fundamentis extruxit ob pietatem.

Ennek az ifjabb Báthori Andrásnak, aki Somogy-, Szathmár- és Szabolts vármegyéknek főispánja volt és II. Lajos királytól 1521-ben Belgrádi Bánná nevezetett (de Belgrád várába Török Bálinttól és Hédervári Ferencztől bé nem bocsátódott) két testvér bátyjai voltak. Az első Báthori György főlovász mester II. Ulászló és II. Lajos királyok alatt. Ez írta alá nevét az írástudatlan Báthori István vajda helyett annak a békességnek, mely a császárral 1491-ben kötött. A másik Báthori István, aki II. Lajos és I. Ferdinánd királyok idejében palatinusságot viselt és Zápolya Jánosnak vetélkedő társa volt. Ezek mindketten mag nélkül haltak el. Részt vettek pedig mindketten azoknak az apró fátsákból mesterségesen kirakott pompás székeknek készíttetésében, melyek a Templom mindkét oldalán máig is nagy részint épségben vagynak, noha tökéleteségre a nálóknál ifjabb testvérjek András vitette azokat, amint a székeken levő ezen inscriptio mutattya: *Hoc opus fecerunt fieri Magnifici Domini Georgius de Bathor, Agazonum Reg. Magister, et Stephanus de eadem Bathor, Comes Thimisiensis et partium inferiorum*

hívekben életre kelteni a *protestáns öntudatot*, melyből, mint az áldást sugárzó naphól, úgy sugárzik szerte mindaz a lelki tulajdonság, mely híven jellemzi Istennek szabadságra hivatott teremtményeit!

Törvényeink, szabályrendeletünk: régi jogszokások s tiszteletre méltó hagyományok mind a mellett szólnak, hogy népünk csakugyan az egyetemes papság krisztusi alapján áll, sőt egész egyházalkotmányunk ebből a fenséges életelvből nőtt ki a krisztusi demokrácia utólérhetetlen tulajdonaival! A valóság azonban mintha mást bizonyítana az egyetemes papságot illetőleg!

Igaz, hogy amikor anyagi kötelezettség teljesítésétől függ az előhaladás, ha nem is önkéntes szándékból, talán inkább a törvény kötelező erejénél fogva, ott találjuk a hívek közösségét filléreivel áldozni a közszükségletek oltárán; egyetemes papságából háramló terheit ismeri és emeli; igaz, hogy amikor választásokra, különösen lelkészválasztásra érkezik el az idők teljessége, — különösen a jobb javadalmú egyházakban, — mintha a föld mozdúlna meg, olyan lázas lesz az igyekezet, sokszor még a beteg is élni akar királyi papsága szent jogaival; a választott nemzetség, királyi papság ekkor szorgalmasan veti latba — néha bizony latért — előkötörasztott jogát; igaz, hogy amikor, szabálytalan vagy rendszertelen az egyházi adminisztráció, nincs oly folt, melyre ezer vizsgálódó tekintet ne tapadna s ezer csalódott lélek ne kívánná a sérelmek gyökeres orvoslását; a kormányzati hibák felismerésében s orvoslási törekvésében is elég intenzíven nyilvánul meg tehát az egyetemes papság ellenőrzési joga; igaz,

Capitaneus Generalis, nec non Andreas de Bathor Comes Comitatum Swmeg, Szathmár et de Zaboc, licet fuit junior inter coeteros, opera lamen eius hoc opus perfectum est Anno MCCCCCXI.

A Reformatio bekövetkezővén: úgy látszik, nem mindjárt lett ez a templom a Reformatusoké, mivel az akkori időbeli Báthoriak közzül nem volt egy is, aki a reformatziót bé vette volna. Legelsőbbenn reformálódott ebből a familiából Báthori György, a közelebb említett Báthori Andrásnak, a Palatinus Báthori István testvérjének második fia, aki a Dragfi Gáspár özvegyét, Somlyai Báthori Annát (az idővel lengyel királlyá lett Báthori Istvánnak a testvérjét) vette feleségül. Ez a Báthori Anna, az elébbeni férjével, Dragfi Gáspárral már reformálódott volt. Most a második férje, Báthori György, hasonlóképen Reformátussá lett; kivel együtt tartotta aztán az óvári Zsinatot 1554 Ember Pál szerint. A Nyir Báthori templom tehát ennek idejében és ez által adódott a reformátusoknak. Ennek fia volt az a Nyir Báthori István, aki a XVI. század végén Homonnai Euphrosina feleségével együtt a Károli Gáspár fordítása szerint való Magyar Bibliát Visolyban 1590-ben kinyomattatta és aki, mint ország bírása s egyszerűsmind Somogy-, Szathmár- és Szabolcs vármegyéknek

hogy amikor közterhek megállapításáról s esetleges emeléséről van szó, a királyi papság jogaival felruházott lényeken leggyakrabban az elégtelenség nyomasztó érzése hullámszik át; sokszor élő tiltakozássá válik egy egész egyházközség!... Ezekon a pontokon tehát elég élénken lobog az egyetemes papság tudata!

De hová rejtőzik el ez a magasztos tudat akkor, midőn a hitbéli meggyőződés bátor kinyilatkoztatásával kellene és lehetne tért nyitni a vallás és egyház szeretetének meggyökereztetésére még a sáncokon kívül állók előtt is; talán híveink nagy részéből hiányzik az erő, bátorság nyilvánosan s magán érintkezésben vallást tenni egy magasabb valláserkölesi igazságról s egy fenséges életelvről? Könnyelműen elhaladni keresztyén vallásunk örök igazságai mellett s minden hathatósabb ellenvetés nélkül túrni sokszor a vallási eszmény arcúlverését; a megszokottság s öröklött családi hagyományok szibbasztó békjőiba szorítani vallási meggyőződésünket, ez az egyetemes papság holtpontra jutásának egyik kézzel fogható szomorú bizonyosága napjainkban! Ez azonban a kisebbik baj!...

Az egyházi s gyülekezeti életet alkotó intelligensebb, képzetesebb elem, vajjon mily mértékben képes akár szóval, akár tettel proclamálni az egyetemes papság krisztusi gondolatát?...

Míg elismeréssel hajlunk meg azon gondviselészerű kevesek és választottak előtt, kiknek lelki világában harmónikusan olvad össze a hit- és az anyagi élet jól felfogott érdeke s magasztos célja; kik minden ténykedésükkel mintegy szoros kapcsolatot létesítenek az apostoli kor tettetésnélküli kegyessége s a

örökös főispánja 1605-ben holt meg és a báthori templomban temettetett el, praedikálván felette Hodási Lukács debreczeni praedikátor és superintendens.

Ennek a Báthori Istvánnak gyermekei nem lévén: fiává fogadta Somlyai Báthori Gábort, oly feltétellel, hogy a R. Catholica vallást, melyben neveltetett, elhagyja és így lett Báthori Gábor reformátussá s innen lehet már megérteni azt az inscriptiót, mely a most említett Báthori István monumentumán a Báthori templomban úgy olvashatók: *Spectabili et Magnif. Duo Duo Comitū Stephano de Báthor, Comitatum Simegh, Szathmar, et de Zaboc, Perpetuo Comit. Heroi magnanimo, Patri Patriae inclyto, Religionis Orthodoxae Vindici acerrimo, Musarum Maecenati benignissimo, Pauperum Nutritori liberalissimo, Deo Hominibusque Carissimo, anno aetatis L; Christi vero 1605 pie et sancte defuncto, perpetuae grilitudinis ergo, trati de se optime merito, Magnificus Dominus Gabriel Báthori moestus posuit.*

Ebből megtetszik, hogy Báthori Gábor nem az erdélyi fejedelemségért lett reformátussá, amint a R. Catholikus írók, nevezetesen Palma Tom. III. pag. 178. mondják: *principalis eo certius consequendi causa, catholicam religionem epiravit.* Mert az ő feje-

mai kor vallási evolutionális mozgalmi közt, addig a műveltebb egyháztagnak nagy többsége vallási közönyével, túlhajtott felekezeti liberalismusával, nem a tagadás, lekicsinylés, fel sem vevés bélyegét nyomja-e az egyetemes papság krisztusi elvére?

A nyilvános istenitisztelet tendenciósusan melőzni, vagy annak szükségességét egyáltalában nem érezni; az úrvacsora üdváni s demokratikus jelentőségét bizonyos hygiénikus kifogásokkal a köznapi dolgok világába alászállítani — fájdalom, — ez éppoly hibája református intelligenciánknak, mint amily erénye a congregánista művelt embernek — természetesen az ő álláspontja szerint — a vallási fanatizmus térfoglalására irányuló törekvése!...

Ahogy halványodik és sorvad az egyetemes papság tudata gyülekezetünk műveltebb tagjaiban, éppoly mértékben szilárdul meg kevésbé művelt híveinkben az a lesújtó tapasztalat, hogy egyháztársadalmi, valláserkölcsi életre csakis annak van szüksége, ki szellemileg kiskorú, gyámságra utalt; az ú. n. úri osztálynak ezért nem kell istenitisztelet, vallási gyakorlat, sacramentum!...

Az ilyen káros hatású, érzületromboló feltevés, ha még most némileg önkényes is, de a meg-megújuló tapasztalat folytán előbb-utóbb oda vezet, hogy még a nép egyszerű gyermeke is a templomkerülő intelligens elemhez fog igazodni az alkalmazkodás ősi törvényénél fogva s annak a példáját fogja helyesnek ismerni, csak hogy ő is a felvilágosodott, művelt ember színében tűnjön fel! Itt-ott elég rettenetesen hangzik a kijelentés: templomra, istenitiszteletre csak az van ráútalva, aki tudatlan, műveletlen!

Ez egyháztársadalmi beteges, kóros jelenségnek

delemségre való menetele 1608-ban esett, ezen monumentum szerint pedig már 1605-ben református volt, minthogy a Bátya vallását Orthodox Religionak nevezi. A R. Catholica Vallásban pedig azért neveltetett, mivel a Somlyai Báthoriak közzül való volt, kik mind róm. katolikusok voltak. Az atya ugyanis volt Somlyai Báthori István, a Cardinalis Báthori András testvérbátyja, aki midőn másik testvére, Báthori Boldizsár a Báthori Zsigmond fejedelem parancsolatjából megölettetett volna, hogy maga is hasonló sorsra ne jutna, a fiával, Báthori Gáborral együtt Lengyelországba, Card. Báthori Andráshez futott 1594-ben és mind addig ott maradt, míg Card. Báthori András onnan Erdélybe fejedelemségre nem hívódott 1599-ben.

Azonban Báthori András nem sokára megölettetvén: Báthori István Somlyóra vette magát és így minden erdélyi jószágai nélkül (melyektől még Báthori Zsigmond fejedelem alatt elesett volt) el lévén, mint-hogy azokat, az azután bekövetkezett zűrzavarokban vissza nem nyerhette, mind haláláig ott lakott, mely is 1604 táján történt. E szerint Báthori Gábor kevés birtokú ember lévén: a másik Báthori lineából levő Bátyának, Ecsedi Báthori Istvánnak reá hágyott

valósággal csak az lehetne üdvös ellenszere, ha a műveltebb világi elem fokozódó érdeklődéssel viseltetnék az egyházi s valláserkölcsi életünk minden mozzanata iránt! Hogy egyháztársadalmi és hitéletünk a csődbejutás veszedelmétől ez idő szerint még biztosítva van, köszönhetjük az isteni gondviselésen kívül azoknak a kevés számú világi apostolainknak, kik a társadalmi élet ezernyi vonatkozása közt s a legmagasabb fokon sem tagadják meg hitvallásukat; kik messze kisugárzó bölcsességgel állanak az evangéliom hivatalos szolgálai mellé s minden élesztési kísérletekkel igyekeznek a vallási közöny lethargiájából felrázni a beteg s szunnyadó lelkeket! Bemissziói tevékenységet fejtsünk ki, bár önfeláldozó buzgósággal, megnyugtató eredményt mindaddig el nem érünk, míg a nép a közötte élő „művelt embert“ nem látja annak a mozgalomnak az élén, mely józan vallásos hit által akarja az Istent és az embert elválatatlanul összekötni!

Míg a műveltebb világi elem távol tartja magát az lelki élet minden ilyen functiójától s kevés súlyt helyez egyetemes papságából folyó kötelességére, addig ne csodálkozzék senki azon, ha az evangéliom hivatalos szolgálja törekvésének sikere a többé-kevésbé szerencsés körülmények alakulásától függ, nem pedig a vállalkozás eszményi s magasztos természetétől!

Amily mértékben tehát létérdekünk, hogy a műveltség alacsonyabb színvonalán álló híveinkben határozottan kifejtsük az egyetemes papság tudatát, annyival inkább kívánatos műveltebb egyháztagnak részéről az egyetemes papság nagy gondolata előtti meghajlás; mert lehet, hogy sokan meg sem

javai és birtokai által lett gazdag és hatalmas főemberré, és ennél fogva nyerte el az erdélyi fejedelemséget 1608-ban.

Ami már ennek a Báthori Gábornak, a Báthori templomban levő képét illeti, van az faragva veres márványból, sisakosan, pánczélosan, jobb kezével nehéz buzogányt vagy fejes botot, ballal lefelé tartott kardot fogván, lábaival pedig egy haldokló orosz lányt tapodván. Vagyon pedig a kép nem álló, hanem ágyon fekvő formában, aminthogy a feje alatt nyilván vankos láttatik. A képnek ezen fekvő formában lett kifaragtatásának ez az oka, hogy Báthori Gábor fejedelem 1613-ban erőszakos halállal ölettetvén meg, s egy darabig temetetlen hevervén, azután Ecsedre, onnan pedig Nyir Báthorba vitetvén, az ott levő Templomba eleinte minden pompa nélkül fevődött le, és nem előbb, hanem 1628-ban adódott meg neki Bethlen Gábor fejedelem rendeléséből, a fejedelemhez illő temetési tisztesség. Ezen alkalmatosságra készitődvén az említett márványkép is: úgy kellett annak formálódni, hogy a fejedelemnek halva való fekvését ábrázolná ki.

Ezen képnek mostani állapotja ez: Az ábrázatján, nevezetesen az orrán szembeütő sérelem esett,

gondolják, de aki a mindennapi élet hullámzását figyelemmel kíséri, az érzi legjobban, hogy művelt, okos embernek elszigetelni magát a vallásos élet nyilvánulásától nem csak azért fájdalmas, mert az öntudatos istenitisztelet fensége ezáltal sokat szenved; hanem azért is, mert a rossz példaadás könnyen útat nyit a különben egyszerű, romlatlan szívekhez, hogy ott minden veszedelmes ultra modern világnézet hódítson magának tért a további terjeszkedésre!

Vallásos, intelligens ifjúságot nevelni, intelligens családjainkat református egyházunk tradícióihoz s munkás lényéhez a hit és tudás kérdéseinek harmónikus összeegyeztetése által, az egyetemes papság tudatának felköltésével szorosán hozzákötni, ez adja meg annak a rejtélynek a kulcsát, hogy miként lehet száműzni hiveink köréből a vallási közönyt s miképpen lehet eredményes egyháztársadalmi tevékenységet Isten dicsőségére s önmagunk javára kifejtetni?!
Egyetemes papság, jöjjön el a te országod!
Vasmegyer.

Melkó István,
ref. lelkész.

Lelkészi hivatás és politika.

Strassburgi deák koromban történt. Valamelyik professorunknál voltunk vacsorán s miután kitünően delectáltuk magunkat a különféle jókból, véletlenül ráterelődött a beszéd a magas politikára is. Akkortaiban t. i. odaát sem ment minden a maga rendjén: liberálisok, centumpártiak, szociálisták marták egymást irgalmatlanul.

Engem ugyan nem igen érdekelt a téma, de, hogy épen mondjak valamit én is, szerényen megjegyeztem:

nem különben a hasán, melynek egy része, csaknem kerek darabban, erőszakos lörés által, felvált, a bal keze fejének pedig csak helye látszik, melynek erényében az egész kő ketté tört. Vagyon pedig a kép helyheztetve alacsony helyen, valamely suggestusnak az allján.

Ezekhez képest, a Deputázióknak alázatos vélekedése ez: hogy az említett márványképe Báthori Gábor fejedelemnek, melynek illy elveltetett állapotban való tartásáért, a maradék, a mostan élöket is, érzéketlenséggel, tiszteletlenséggel és háládatlansággal vádolhatná, tétessék fel arra a Templom végiben levő, mintegy nyoltz lábnyi hosszúságú, öt lábnyi szélességű s ugyanannyi magasságú suggestusra, melynek most az allján fekszik, és kőműves munka által foglaltassék minden oldalról úgy oda, hogy mozdíthatatlanul álljon. Ezenkívül jó erős fából, csímosan készídjék olyan fedele, mely sarkon járván s erős zár alatt tartatván, csak akkor nyitódjék fel, midőn a képet érdemes személyek kívánják megnézni. Szükségesnek itéli a Deputázió azt is, hogy amely törések a képen estek, azok ahoz értő képfaragó által gipszből kipótoltassanak és marmoorizáltassanak.

Minthogy pedig a Templomnak padimentuma

— Ennek a sok huza-vonának előbb-utóbb az lesz a vége, hogy a császár feloszlatja a házat.

Másnap aztán, épen amikor külföldre is járatott, kedvenc lapomat olvasgatom, ront be hozzám a senior, valami külön kiadású strassburgi Zeitunggal:

— Sie haben recht gehabt! Der Kaiser hat den Reichstag aufgelöst!

— Quod dixi, dixi, — válaszoltam politikai prófétához illő egykedvűséggel. Azt természetesen nem árultam volna el fél Elzász-Lotharingiáért sem, hogy jóslatomat magyar lapomból merítettem, mely már egy héttel azelőtt jelezte a nagy szenzáció valószínű bekövetkezését. Ellenkezőleg, felhasználva a kedvező alkalmat, fejtegetni kezdtem, hogy a politika nekünk, magyaroknak a legkedveltebb foglalkozásunk, velünk született östehetségünk s hogy ime nemzetünknek bennem csak szerény mértékben mutatkozó politikai kiválósága is egyik fényes bizonyossága annak a *kulturának*, melyről a barbár külföld sehogy sem akar tudomást venni.

Arról azután ismét mélységesen hallgattam, hogy ugyancsak a politika nálunk az a rettenetes Moloch, melynek oltárán, — épen azért, mert leköt a maga számára minden érdeklődést, erőt, képességet, tehetséget, — áldozatul esnek nem egyszer a legfontosabb *kulturális érdekek* is. Felesleges rossz cselekedet lett volna odakünn az efféle öszinteség.

Magunk közt azonban csakugyan be kell vallanunk, hogy tényleg alig van már nemzetünk társadalmi, gazdasági, kulturális életének olyan jelensége, melynek politikai háttére, vonatkozása ne volna. Sőt, fájdalom, mint valami folyton növekvő áradat, kiszámíthatatlan károkat okozva, benyomult a politika azokra a magasabban fekvő területekre is, melyeken pedig semmi jogosultsága sincs. Ilyen területnek tartom egyházi életünket. És, hogy ha itt a politika által előidézett bajok forrását kutatjuk, a vizsgálódó tekintet önkéntelenül is reánk, örállókra, lelkészekre esik.

Régi, de szüntelenül aktuális kérdés, megoldásra váró probléma: milyen viszonylatban álljanak egy-

alatt kripták is vagynak, mellyek közzül egy mindenkor nyitva áll, úgy hogy abba akárki is bele mehet, sőt a tsontokat benne kívülről is megláthatja; a másiknak száján pedig egy darab terméskő fekszik ugyan, de amellyel könnyű onnan elmozdítani, jónak itéli a Deputázió, hogy azon kripták a botránkozás eltávoztatása végett kőműves által becsinálódjanak. Mert amely balítéletet Jesuita Szegedi János in Rubricis Juris Hungarici Part. III. pag. 25. tett a reformátusokról, midőn ezen kriptákat, a múlt század elein megnézte volna; ugyanazt ma is, ezután is tehetik. Ugyanezen okból, az a falon felfüggesztve levő *Bika szarv* is, mellyről Szegedi János hasonlóképen tsúfosan emlékezik, vevődjék le és tevődjék oly helyre, ahol nem botránkóztat.

Mindezeknek alázatos jelentése után tisztelettel vagyunk

Debreczenben a. 14. Januarii. 1811.

A Főtiszteletű Superintendentianak

alázatos szolgálai

Peleskei Miklós s. k.,
szabolcsi egyházi vidék esperestje.

Budai Esaiás m. k.,
Theologiae Professor.

mással a politika és lelkeszi állás, más szavakkal : lehet-e, szabad-e, vagy szükséges-e a lelkesnek politikával foglalkozni ?

Azt az ideális álláspontot, mely szerint magasabb élethívatusunk iránti kötelességünk, hogy teljesen izoláljuk magunkat mindennemű politikai tevékenység elől, összetörte az élet. Ennek a felfogásnak, — bár hívei még vannak nagyon sokan, — legfőleg csak elvi értéke van. Am azok, akik ezt az elvet szeretnék a gyakorlati életben is megvalósítani, nem egyszer sajnos tapasztalják, hogy szilárd eltökélésük ellenére politizálni *kénytelenek*. Kénytelenek részint azért, mert így kívánja egyéni, pápi s társadalmi reputációjuk, részint pedig főként azért, mert *így parancsolja az általuk vezetett és képviselt egyház mindenkéül föltt álló, szent érdeke*.

Felesleges ezt a tételt példákkal igazolnom. Tapasztalhatta azt minden lelkesztársam, hogy hivatászerű népvezérei tekintélye milyen kiváló méltóságban részeseül, mondjuk követválasztások idején (míg e sorokat írom, folyik a nagy harc Berettyóújfaluban !); mi minden eszközt fel szoktak használni a különféle pártok abból a célból, hogy eszményi semlegességünkben kiközökentsenek, hogy felidézzeik lelkünkben az egyaránt szenteknek tartott kötelességek kollízióját, azokat a meghasonlósokat és tusakodásokat, melyekről nem tud a világ és amelyekben nem egyszer az a valami szenvedéreséget, amit a német Persönlichkeit-nak nevez.

Már pedig egyéniségüket elveszített, vagy megtagadott népvezérek politikája csak farizeus politika lehet, legyen az akár radikális, akár opportunus irányzatú. Igaz, hogy magára a politikára nézve ez egészen irrelevans, de az egyház, legalább optative azt az álláspontot foglalja el, hogy exponensei semmi vonatkozásban sem legyenek farizeusok. Am az egyéniség önállósága miatt meg néha igen fontos érdekek szenvednek. Hogy csak egy példát idézzek, a napokban történt, hogy esperesi karunknak egyik legkiválóbb tagja politikai okok miatt kénytelen volt lemondani a vármegye közigazgatási bizottságában viselt tagságáról, pedig tudjuk, hogy ezek a tiszteletre méltó bizottságok micsoda nevezetes szerepet töltenek be egyházunk iskolai ügyeinek az intézésében.

Rosszakaratú tévedés volna azonban azt mondani, hogy mindezeknek a visszas jelenségeknek az okai maguk a lelkesek. Mindaddig, amíg a pap egyháza érdekében provokálva csak kénytelenségből foglalkozik a politikával, politikai tévedéseire nyugodt gesztussal háríthatja át a felelősséget arra a szélsőségekbe csapongó egészségtelen irányú és fejlődésű politikai életre, mely kiborította őt passivitása mentő esolnakából. Ennek tudhatja be s e szerint kell értékelnie a pártos irigység szélsőséges kritikáját, mely magasztos célját az öndicsőség lidércfényének, izzó lettívágyát, stréberségnek, radikális politikáját demagógiának, opportunus állásfoglalását apostáziának, hazaárulásnak kiáltja ki. El kell viselnie a pártos szenvedély záptojásait épúgy, mint a gyanúsításoktól tömpült fényű érdemkereszteket.

El kell viselnie a közért, az egyházért, a népért, mely papjában nem csak az egyházi szónokot, lelkeszt, hanem a gyülekezet egyházi és világi vezetőjét is keresi.

Így áll a dolog ránk, egyszerű, gregárius falusi

papokra nézve. Így áll fokozottabban a vezetőkre nézve.

Ha tehetnék, sem tarthatják magukat távol a közdolgoktól. S nekik fel kell áldozniok magukat, ha a köz érdeke úgy követeli.

Csak az a kívánatos, hogy ez áldozat ne essék hiában.

Bors.

Papp László.

Baltazár Dezső programjából.¹

— Joggal teheti fel a kérdést mindenki, hogy mi vezethet, mi von engem akkor, amikor önöktől mandátumot kérek, az ország törvényhozásába ? Azt hiszem, magyarázat nélkül is belátják, hogy *nem a képviselőséggel járó jogok, nem a képviselőség dísz, méltósága vonnak engemet*. Hiszen püspöki állásom sokkal több jog forrását nyitja meg előttem, mint amennyit egy ilyen magamfajta szerény halandónak a vágya kimeríthet. Püspöki állásomnak a benne kifejezésre jutó isteni küldetés és ama szabad meggyőződésű emberek százezreinek bizalma, akik a lelki vezérség paizsára emeltek, sokkal több dísz és méltóságot ad, mintsem azon az országgyűlési képviselőség akár emelni, akár fényesíteni tudna csak egy vonalnyit is. Nem ezek vezetnek és vonnak, hanem a legnemesebb értelemben vett hazafiúi kötelesség ; *a hazának és a népnek az a szeretele, amely a teher alá boldogan adja a vállat, a gyaláztatást dícséretszámba veszi, a küzdelemben és szenvedésben gyönyörűséget talál*.

* * *

A közélet feldúlt képe, az önös érdek leplezetlen orcája, a gyilkolásig fajult politikai gyűlölködés méltán rettenthetnének vissza ; de én azt tartom, hogy valamint az Isten ott van legközelebb, ahol legnagyobb a veszély, úgy a közélet emberének is *akkor szól legszigorúbban a kötelesség szava, amikor nagyra nőnek az árnyak, amikor a közrend és békeség ; a hazafiúi kötelesség és felebaráti szeretet, a társadalmi és politikai élet erősségeinek és értékeinek megbecsülése, a hazának a sorsa szomorúan kezd hanyatlani, esteledni s az aláboruló éjszaka villámokkal jelenti be a közelgő vihart*.

Sokáig néma szemlélője voltam a pusztulásnak. Fájó és aggódó, de szótalan lélekkel néztem azt az óriási árhanatlást, amibe a parlamenti fejetlenség behajtotta alkotmányunk legszentebb értékeit ; *de mikor azt láttam, hogy a kormány és király tényeivel szemben nem a nagyon is szükséges komoly, javító, építő bírálat, hanem a minden áron való kicsinylés, kötekedés, gyűlölködés állanak ; amikor azt láttam, hogy nem őszinte elvi álláspontok, hanem a hatalomra jutás taktikai különbségei ütköznek egymással, mikor azt kellett látnom, hogy nem a haza, hanem az emberek hatalmának az érdeke az irányadó ; mikor azt kellett látnom, hogy a parlamenti féktelenségből*

¹ Politikával nem foglalkozhatván, csak töredékes részleteket közölhetünk ebből az országos feltűnést keltett nagy beszédből, melyet a választók s a nép ezrei nagy lelkesedéssel fogadtak.

R. S.

felgyújtott közélet szélsőségei már nemzeti létünk, történelmi folytonosságunk, múlt dicsőségünk, jelen biztosságunk, jövő reménységünk legerősebb paládiumára : a szent koronának, a királyságnak intézményére is kezet emelnek : *akkor úgy éreztem, hogy eljött a kötelesség órája, leszállani az egyházi méltóság védett magaslátáról és beleadni magamat a sárt és sebeket termő küzdelembe* ; úgy éreztem, hogy elhangzott a paranesszó mindazok számára, akik csak szeretni tudnak, hogy ezzel a szeretettel, mely nem jogot, hanem kötelességet, nem jutalmat, hanem áldozatot ismer, ezzel menjek apostolkodni oda, ahonnan ezt a szeretetet, ezt az egyedüli építő és alkotó erőt számúzta a pártos gyűlölet.

* * *

Népünk vergődik szegénységben, anyagi ereje roskadozik a magán- és közterhek súlya alatt, a mezőgazdaság kezébe a csapások koldusbotot adnak. Az iparos szegényedik, mert szegények a vevők. A kereskedőnek nincs mit közvetíteni. Máról-holnapra emberek és intézetek anyagi szilárdtsága omlik a válság porába. Bennl az országban egész ország-részek tekintgetnek az elszakadás hűtlen vágyával a hitegető szomszédok felé. Körülöttünk ég a kerítés, vérben és lángban állanak az országok : minden pillanatban reánk szakadhat egy nagy európai háború réme ; de azért mi egymással civódunk, gyűlölködünk s ami kis erőnk van, a visszavonás meddő tűzében égetjük el azt is.

A szegény embertől megkövetelik, hogy a szájától elvett falat kenyeret is áldozza fel a köznek : *de a politikai vezérek lusakodó lelkük egy mécsvilágnyi lángját se akarják elvonni a pártviszálytól* és oda áldozni a békesség oltárára. Az egyszerű polgártól elvárják, hogy kalapot emelve tegyen tisztességet a nagyságok előtt : de ők becsméri, szidják, gyalázzák, becsületében rombolják polgártársukat. A közönséges halandónak egy féllépésnyi kihágásért büntetést akasztanak a nyakába ; de a törvényhozók megengednek maguknak, a maguk kezében helyesnek, tiszteletre méltónak, hazafias méltóságúnak tartanak minden gyermekes és nevetséges, minden felforgató és erőszakos, minden romboló és végzetes eszközt. Higyjék el, tisztelt választó polgárok, hogy a példák az a sorozata, amellyel az utóbbi idők parlamenti eseményei olyan szomorú bőségben árasztották el az országot, bosszúló következményeivel könnyen fordulhat vissza a példaadók ellen.

Amely országban felülről adnak példát arra, hogy a polgártársaknak szabad féktelen szájjal gyalázni, becsületében sérteni, rágalmozni egymást, szabad a törvényes felelősség ellen erőszakot szegezni ; szabad a többség elvét semmibe véve, a kisebbségi elv veszedelmes tűzcsóvját dobni bele minden gyűlésbe, amely határozatot hozni hívatott, ahol felülről adnak példát ilyenre : ott a közérköles és közszabadság, sőt az ország léte is ijesztő lejtőre került. Nem messze kell mennünk se az időben, se a térben, hogy történelmi bizonyosságát feltaláljuk ennek. Lengyelország romjai három részre szakadva gyászolnak élelett az igazság felett.

* * *

A 48-iki hagyományok szentek mindnyájunk előtt. Érintetlenségüket elismerte a korona, mikor a 67-es kiegyezést a jogfolytonosság aranyszálaival a 48-iki törvényekhez kötötte. Életbe átvitelük érdekében dolgozik minden alkotmányos tényező és pedig ma már pártpolitikai különbség nélkül a fokozatosság elve szerint.

A nemzeti függetlenség, mint végcél, mint vezércsillag, oit áll minden magyar ember előtt. De én ezalatt a függetlenség alatt nem a dinasztától, nem a tróntól való elszakadást értem. Magyarországot és a Habsburg dinasztitát a nemzetközi szükség, történelmi fejlődés, kölcsönös érdek elemi ereje utalták s utalják egymásra. Együtt temetheti el őket valami európai földrengés vagy együtt vívhatnak ki diadalmas jövőt. A közös sors osztálya még a történelmi emlékek véres árnyain keresztül is tud annyi meleget árasztani, amennyi a kölcsönös megbecsülés, szeretet és benső egyetértés megteremtésére elég.

* * *

Az 1848-iki törvények végrehajtásának láncolatában most érkezünk el *az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásához*. Benne van a kormányának is, az ellenzéknek is a programjában. *Ennek a törvénycikknek a végrehajtásával valósul meg a vallásfelekezetek közötti viszonyosság, egyenlőség* és tűnik el egy sötét darabja a kiváltságok ama rendszerének, amely miatt Magyarország egy századdal mindig elkésve sántikál a nagy nemzetek után. A polgárok közötti egyenlőségnek minden vonatkozásban harcosa voltam mindig, az vagyok, az leszek a vallási egyenlőség tekintetében is, annyival inkább, mert a személyválogatást nem ismerő istenség megsértésének tartom, ha az ő tiszteletét használják fel az emberek olyan különbségek és kiváltságok megállapítására, melyek a szeretet és testvériség kötelekeit szaggatják széjjel. — Sokan szenzációs, rendkívüli kijelentéseket várnak tőlem a törvénnyel kapcsolatban. Hát megteszem. *Ennek a törvénynek a becsületes végrehajtását akarom*. Nem kell a törvényhez semmi magyarázat, beszél magáért világosan. „*Viszonyosság és egyenlőség*“ önkormányzat és állami ellátás tekintetében a bevett vallásfelekezetek között válogatás nélkül, egyformán. Igazságot akarok ; mert békesség csak az igazság alapján lehet. Az igazságot pedig szeretnünk kell katolikusoknak, protestánsoknak, zsidóknak egyaránt ; de szeretnünk kell egymást is, hogy ha közös Istenünket és közös hazánkat valóban szeretjük.

* * *

Politikai párthoz nincsen szándékomban csatlakozni. Ha a szeretet és békesség programját akarom szolgálni, nem tartanám helyesnek magamat pártfegyelem nyögébe adni, amely a küzdelmek hevében esetleg éppen a leglángolóbb szenvedély mértéke szerint készítené haladni.

* * *

Demokrácia és liberalizmus : ez adja az én politikai hitvallásom tartalmát áteszményítve a magyar nemzeti eszme tisztaságával. Demokrácia, vagyis népuralom, amelynek tágas, áldott mezejére Kossuth Lajos vezette be az alkotmányos Magyarországot. Demokrácia, vagyis olyan állami és társadalmi berendezkedés, amelynek intézményeiben és életében a nép

akarata érvényesül, a nép java, jóléte, boldogsága a cél. A nép erejében áll a nemzet ereje. A nép jólétében áll az állam hatalma és a korona dicsősége. Liberalizmus, vagyis szabadelvűség, amely nem tesz különbséget az emberek között aszerint, hogy kinek milyen a születése, milyen nagy a vagyona, mi a foglalkozása, mi a vallása, hanem mindenkit a becsületes munka mértékével mér meg és a becsületes munka szerint becsül. A tehetség és munka lépcsőjén szabad utat nyit minden polgárnak a legmagasabb helyekig. Előttem a földműves és iparos tiszt munkában megkérgesedett tenyere, a kereskedő figyelő szeme, fáradozó lábai a megbecsülésnek éppen olyan magaslatán állanak, mint a tudós tudománya, lángese, vagy a kormányzók hatalma.

* * *

Mielőtt programbeszédemet befejezném, a névtelen levelek és cikkek gyávéinak, az újságok és deszkák izellenkedőinek, hazudozóinak és rágalmozóinak röviden azt ízenem, hogy jegyvereikkel nem élek. Nekik hagyom. Mert én csak olyan fegyvert használlok, amit ha harc után akár a legyőzetés szegletébe, akár a győzelem magas polcára helyezek, tiszta marad utána a kezem.

Tisztelt polgártársak! Akinek az én politikám kell, kell azzal a szeretettel együtt, amelynek szolgálatában eleget szenvedtem és szenvedek embertársaimért, akinek kell az őszinteség, nyíltság, egyenesség, igazság, komolyság és becsület, azt kérem, hogy adja reám a szavazatát. Nem nekem szolgál vele, mert énnekem a képviselőség csak újabb teher, küzdelmet és bántalmakat jelent, hanem szolgál annak a célnak, mely is a népuralom és szabadelvűség oszlopain nyugvó, lelkiismereti és alkotmányos szabadság szárnyain emelkedő, a szent korona erejével európai hatalommá dicsőült magyar nemzeti állam. Ezért fogok küzdeni gyenge erővel, de nagy buzgósággal. Ennek hűséges szolgálatával igyekszem meghálálni, hogy ha a nevemmel jegyzett zászlót győzelemre viszik.

* * *

Este fél nyolc órakor volt a banket a püspök tiszteletére a nagyvendéglő nagytermében, ahol 300 főnyi vendégsereg ünnepelte a készülő diadal hőst Baltazár Dezső drt.

A banketen, amely mindvégig a legegyszerűbb hangulatban folyt le, az első tószót Szabó Lajos lelkész mondta, a püspököt, mint tudóst, bölcsét, gondolkodót, a szív emberét köszöntvén föl.

F. Vargha Lajos nagyrábéi lelkész a választáson szereplőkkel kapcsolatos poemákat olvasott föl viharos tetszés mellett.

Békéssy Béla óriási hatással méltatta tószójában a püspök jelöltségét és többek közt azt mondta, hogy ez nem politikai harc, hanem a Baltazárokat harca az Apponyiak ellen, a világosság a sötétség ellen.

Baltazár Dezső dr. nagy, végtelen szeretetére hivatkozva minden embertársa iránt, a választókra mondott felköszönlőt.

Freund Jenő dr. a választókat éltette s fejtegette, kit kapnak Baltazárban.

Márk Endre fölhívta a jelenvoltakat: terjesszék a világosságot. Könnyű munka lesz ez, mert csak Baltazár Dezső nevét kell említeni.

A nyirbátori orthodox vallású izraeliták rabbija éltette ezután Baltazárt gyönyörű stílusú beszédben. A zsidók egész lélekkel helyeslik az ő programját, mint amely a nagy Magyarországot alapozza meg.

Beszéltek még dr. Gulyás István tanár és még többen.

A banket 11 órakor véget ért, amikor a vendégek visszautaztak Debrecenbe.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Ferenc Ferdinánd Debrecenben.** A Debrecenben állomásozó Vilmos-huszárezred ez év október hónapjában nagy lovasünnepélyt rendez, amelyből Debrecen városa és Hajdu vármegye is ki fogja venni részét. Debreceni jelentés szerint a rendező-bizottság nevében Domahidy Elemér főispán meghívta az ünnepélyre Ferenc Ferdinánd trónörökösöt, aki meg is ígérte megjelenését. A trónörökös számára a megyeházán rendeznek be lakást, kísérete pedig a Frohner-szállodában fog lakni. A trónörökösön kívül a kormány tagjai is jelen lesznek a debreceni lovasünnepélyen.

— **Antal Gábor püspök Bikszádon.** Református istenitisztelet volt a szatmármegyei bikszádi fürdőben augusztus 3-án. Ezt az istenitiszteletet dr. Antal Gábor dunántúli református püspök tartotta. De vegyük a dolgot sorban. A bikszádi fürdőben vagyunk, naponként várva, remélve, hogy a hatalmas Isten végre, valahára hozzánk fordítja az ő orcáját, parancsol a fellegeknek, hogy azok szavára oszoljanak szét, hogy kellemes napokat éljünk, hogy mindnyájan örüljünk és örvendezzünk az ő szabadító kegyelmében. Mindhiába, az eső folyton és szüntelenül esik, szakad. A kétségbeesés szélén az itt időző reformátusok kérésére főtiszteletű és méltóságos dr. Antal Gábor püspök úr, aki orvosi tanácsra a messze távolból szintén ezt a különben kedves helyet kereste fel, folyó hó 3-dikán délelőtt 10 órakor az e célra berendezett társalgó-teremben istenitiszteletet tartott.

10 órakor a fürdő vendégek, felekezeti különbség nélkül, megtöltötték zsúfolásig a termet. Mikor Antal

THURZÓFÜRED

A déli szépeességnek egy remeke, ősi fenyvesek közepette. Vasuti állomás Gölniezbánya. 572. m. Posta és távírda helyben. ELSŐRANGU KLIMATIKUS GYÓGYHELY. Vízgógyintézet, vizkurák, inhallációk, diétás kurák, szabad-, nap- és tófürdők, villanyozás és massage. Mindennemű idegbajok, légzési, emésztési, vérkeringési, anyagesere és más egyéb bajok ellen. Igen védett hely, állandóan enyhe, szép tavaszi időjárás. Kétünő konyha és olesó ellátás. Elő és utóidényben 30, július elejétől 6 hét tartózkodás után 30 százalék árengedmény. Szobák egész idényre olesó átalányárban bérelhetők. Állandó fürdőorvos Dr. Vladár Lajos. Prospektussal szolgál a fürdőigazgatóság.

Gábor püspök atyánk papi ornátusban belépett a teremben és felálló énekek reá zendítettük a „Jövel szentlélek Úristen“ első versét, a lelkeket mintegy szokatlan meghatottság töltötte el. Leülve énekeltek „Imádandó Isten, e széles föld néked“ című dicséretünk 1., 4. verseit, amikor püspök urunk ajkai imára nyíltak. Imádkozott előttünk s mi mindnyájan értettük, hogy éhezünk és szomjúhozunk az Istennek ígését s mint a szomjúhozó szarvast a pataknak vize, aképen üdítette fel lelkünket az ima s a buzgóságnak a szárnyain, ajkaink óhajtságain a Mindenható Isten trónusáig emelkedtünk.

Az ima végeztével a negyvenhatodik zsoltár 2—4. versei alapján „Az Isten a mi reménységünk stb.“ alapigék alapján elmélkedett a főpásztor egyszerű természetességgel úgy, hogy szavait a legegyszerűbb ember is megérthette s olyan magasztosan, hogy az mély tudásra, a természettudományok biztos ismeretére valló előadásával a legmesszebb menő igényeket is kielégítette s a hallgatóságot kivétel nélkül megrikatta, majd ismét a hatalmas Istenben velett hittel megnyugtatta, szívézelmeket lecsillapította. Mikor vallásos értekezését befejezte, éreztük, hogy abból magasztos szellemi táplálékot merítettünk, biztatott, táplált vigasztalt s betöltötte lelkünket mennyei vigasszal. Az árvízkarosultak részére adakozásra hívott. A „Dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás“ című dicséret vers eléneklésevel az istentiszteletet befejeztük s az úrnők által elbűnk tartott tányérokban 139 koronát adtunk össze, mely összeget Teller Ferenc igazgatónak célra fordítás végett átadtunk. (H. Zs.)

— **Bontják a Komáromy-házat.** Lassanként minden emléke eltűnik a régi Debrecennek. Bontják már a színház mellett levő Komáromy-házat, a szalmári békekötés feltételeinek megállapításánál oly nagy szerepet játszott híres debreceni főbírónak a házat is. Alig egy pár esztendeje, hogy a Csokonai kezdeményezésére a híres és nevezetes békekötés emlékünnepe megültük. Zoltai Lajos szép tanulmánya, Géresi Kálmán alkalmi beszéde még jóformán fülünkbe cseng. Akkor lepéztük le a kuruczszólszós szép emléktáblát is, mely hamar a városi múzeumba került. Nem így kellett volna ennek történnie. Az lett volna a helyes, hogy a városi múzeum kerüljön ebbe a történetileg is nevezetes és mint építés tervbe is helyt álló nagy házba, melynek stílszerű restaurálása a Múzeumok Országos Felügyelete részéről is javasoltatott. De hiában, nem eza

debreceni szokás, hanem a bontás és a cserélés. E miatt került ki a híres oroszlanos szép honvéd emlék a városból. E miatt hever a szabadság-szobor a városháza udvarán és emiatt építenek itt a Nagytemplom előtt olyan Kossuth-szobrot, amit, mert szegletes voltával nem harmonizál a térrel és a téren levő két nagy épülettel (templom és az egyházi palota), megint lefog kellenni bontani. Aminthogy most lebontják a Komáromy házat.

— **Életjel az élesdi református egyletről.** A kedvezőtlen nyári idő dacára is szép jelét adta életének az élesdi református ifjúsági egyesület a vasárnap tartott ifjúsági estélyével is. Már az estélyt megnyitó elnöki beszéd nagy érdeklődést keltett a jelenvolt szülőkből, mert a nagytiszteletű elnök úr a mostani „nehéz idők tanulságai“-ról beszélt Istenben való bizalomra indítóan. Egy szép éneklés után Bóna Margit ifj. egyleti tag igen szépen és nagy hatással szavallta el Dávid Gyula református lelkész „Szomorú nyár“ c. időszerű költeményét. Az itt következett hallgató zene után jött Kiss Béla kedélyes, de tanulságos, sikerült monológja: „A vádolttról“. A jó monológ után Vincze István egyleti tag énekelte el szóló egy pár szép műeneket, melyet többször megismételtettek. Az elnöki bezáró szó után az éjfél órákig együtt maradt társaság szépen adakozott az ifjúsági egyesületnek, hogy az több-több jelét adhassa társadalmunkra és református egyházunkra, áldásos élete működésének. *Egy jelen volt.*

— **Orgonaavatás.** A m.-szigeli ref. egyház az elmúlt vasárnap új orgonájának bemutatására fényesen sikerült orgonaünnepélyt rendezett. Délután 10 órakor alkalmi istentisztelet volt, amelyen Papp Géza mondott alkalmi egyházi beszédet. „A lélek megelevenít“ bibliai textus alapján, kifejtve, hogy milyen helyet foglalhat el a zene a református istentiszteletben és milyen szerepet tölt be az orgona a templomban. Délután 4 órakor pedig hangverseny következett a templomban, amely zsúfolásig megtelt a város különböző vallású előkelő közönségével. Az ünnepélyes hangversenyről a következőkben számolunk be.

Bede László lelkész üdvözlő szavai után Király Géza nyitotta meg a hangversenyt Rinck d dur, Volekmar b dur, es dur és b dur orgonajátékaiból alkotva össze egy nyitányt, amelynek szépen kidolgozott művészi előadásából megismerhettük az előorgona legszebb változatait. E nyitány plein jeu-vel kezdődött, melyből a kürtök zengése harsant fel, majd az eol hárfá és a vox celestis (égi hang) pianis-

Jurisics Márton

fúvó-, szerszám-, harangöntőde- és felszerelő gyár
Budapest, VI. ker. Rózsa; utca 51/53 szám.

Szállítok tiszta tömör érees hangú harangokat, Pozdech-féle forgatható öntöttvas koronával szerelve. Elvállalom kikopott csapoknak, csapágyaknak javítását. Készíték, fúvókat, kovács-tűzhelyeket, emelő-csigafejeket, láncos és csavaros csigákat, furógépeket, ülöt, satut, s minden e szakba vágó munkát. Mindenemű gépmunkát készíték rajz vagy méret után. Jutányos árak, pontos és tisztességes kiszolgálás. Árjegyzék ingyen és bérmentve.

simójában folytatódott és merült ki szépsége s a kezdesnek megfelelő fortissimóban végződött az előadó saját, befejező akkordjaival.

Ezután Abt Ferenc „Imá”-ja csendült fel *Balás* Lajosné kellemes szoprán és özv. *Genszky Gézáné* szépen zengő alt hangján, e vallásos áhitattal teljes duettet *Árokszállásy* János látta el orgonakísérettel. Majd *Meress László Reinhard*: *Nachspiel 8. Andentínóját* orgonázta. Szabatos, minden cimoma nélküli előadása nem lévesztett hatást és mikor játéka szabályosan elhalkított ritartandóban véget ért, bár kibékítő, szabályos akkorddal végződött, azt a gondolatot keltette fel a hallgatóságnál, hogy ez az orgonaszám szép, de rövid volt.

Most következett a hangverseny legsikerültebb pontja: dr. *Lányi* János Schubertnek egy közismert dalát énekelte *Árokszállásy* orgonakísérete mellett s a hallgatóság lelkét megragadva emelte „fel, fel, Istenhez fel!... a Teremtőhöz”. Mikor *Lányi* János elragadó énekét hallottuk, sokan a XVI. századbeli magyar reformátorra, Sztárai Mihályra gondoltunk, akiről azt jegyezte fel az egyháztörténelem, hogy istentisztelet alkalmával Dávid zsoltárait énekelte s szívet-lelket megragadó hangjával, amelyet azelőtt az emberek nem hallottak, elbűvölte a hozzá sergestől tóduló sokaságot. *Lányi* éneke is úgy elragadta a hallgatóságot, hogy bár a templomban tartózkodni a tetszésnyilvánításoktól, mégis sokan önkénytelenül tapsra ütöttek össze kezüket elragadtatásukban.

Ismét orgonaszám következett: *Árokszállásy* János Kühne J. *Nachspieljéi* játszotta, játékaival az ábránd, változatokban gazdag és széles keretében mozgott s már egyetlen hatalmas general-krescendójával is bebizonyította, hogy volt alkalma megismerni az új hangszer csodás titkait, sikerült játékaival valóban ügyesen mutatta be az orgona legkülönbözőbb változatait. A hangverseny a Hymnus elénkelésével véget ért s az óriási közönség meglegedetten oszlott szét.

A templom előtt a perselyek az orgona-alap javára voltak kitéve, a begyűlt összeget *Bede* László lelkész, *Szappanos* József kir. járásbíró és *Árokszállásy* János énekvezér számlálták meg és megállapították, hogy 187 korona gyűlt be, amelyet az orgona-alaphoz esatoltak. Itt említjük meg, hogy a 3 tagú szakértő bizottság jelentése alapján átvett s kitűnő minőségűnek talált orgonát a *Rieger Ottó* budapesti cég szállította.

— **Püspök, mint képviselő jelölt.** E cím alatt a szerencsésen megboldogult r. e. koalíciós körökhöz és az újjá szülőtt, szintén r. e. előkeresztényekhez egyformán közel s tőlünk pedig egyformán távol álló új *P. E. I. Lap* megrovási kalandban részesíti dr. *Baltazár Dezsőt*, hogy püspök létére képviselő jelöltnek fellépni bátorkodott. Fel ám, még pedig Nyírbátorban, a tiszántúli egyházkerület területén belől, elnöktárs, gróf *Degenfeld József* helyesléssel és az illető kerületben lévő református lelkészekkel és vezető emberekkel való megbeszélések után. Hát bizony ez a merészség nagy alltentatium — ama bizonyos *P. E. I. L.* és pátrónusai ellenében, de nem a mi egyházunk ellen, melyhez úgy látjuk, hogy az új *P. E. I. Lap*oknak és a vele egybeforrott szenteknek lassaukint már nem igen lesz több köze, mint az ilyen tapintatlan

támadások és oktalan számadottatások. A mi egyházunkban mindenki magáért felelős s nálunk nincs közbenjáró földi halandó Isten és ember között. A katolikus egyházban a plébánus felelős a káplánjáért is, nálunk a káplán is magáért. Csak a püspöknek ne lenne meg a maga személyes szabadsága és elhatározási képessége? Ha jóra, ha rosszra; ha kelletik, képviselőségre is. Hát erre is. Ma még nem tudjuk a választás eredményét; homályban vagyunk a dr. *Baltazár Dezső* nagy vállalkozásának horderejére vonatkozólag is. De azt tudjuk, hogy a felelősséget dr. *Baltazár Dezső* nem fogja soha a *P. E. I. Lapra* s általában másokra hárítani s azt is érezzük, hogy ha e lépésre egyházunk érdekében szükség volt, ha már a nagy elhatározás megtörtént, minden liberális embernek s különösen kálvinista embernek össze kellene fogni, hogy az a valóságban is sikerüljön; vagy hát ezt nem tudnák azok a *Kálvinus János* nevétől csepegő körök és velük együtt az új *P. E. I. Lapok*?

— **Füstbe ment terv.** Még mielőtt a katolikusok kolozsvári Mariánumja felépült volna, a debreceni híres református nőnevelő-intézetnek, a *Dóczinai* kibővítéséről ábrándoztunk itt némely nagy álmodozókkal. Azt beszéljük, hogy pedagógiummal, női polgári iskolával, női kereskedelmi tanfolyammal, háztartási iskolával kellene kiegészíteni és végül a leánygimnáziummal megkoronázni ezt az igazán országos jellegű központi intézetet. Az egyetemi mozgalmak és a leányoknak a gimnázium felé való sűrűbb jelentkezése folytán a leánygimnázium felállítására került e tervek közül legelőbb napirendre. Debrecen városa, a kerület és a debreceni egyház meg is szavazták e célra évi 10,000—10,000, összesen 30,000 korona járulékot. A miniszteriumnál is bejelentették és helyeseltették a dolog. A megvalósítás ez évről legalább mégis elmaradt az intézet vezetőinek bátortalansága miatt. A debreceni egyház ugyanis, úgy látszik, hogy azzal a szándékkal ment bele a leánygimnázium felállításába, hogy másfelől eddigi felsőbb leányiskolájának V. és VI. osztályát megszünteti. Ez hibás számítás és rossz terv. Fejleszteni kell és nem visszafejleszteni. A miniszterium sem egyezhetett bele az V. és VI. osztály megszüntetésébe, mert a négy alsó osztály nem ad befejezett képzést. Egészen másképen lesz a dolog, ha a miniszter által tervezett nagy köznévelési reform megvalósul. Akkor az V-ik osztályra kezdődik tulajdonképpen a magasabb életpályákra előkészítő folyam, tehát a gimnázium is, legyen az fiú-gimnázium, mint a mostani, vagy leánygimnázium, mint amelyet mi akartunk. Ha egyformán egyetemi pályákra mennek, egyformának kell lenni előképzettségöknek is, ez a jelszó. És ennek a követelménynek eleget lehetett volna tenni most is, ha a leánygimnáziumra megszavazott összeget felhasználják. Csak fel kellett volna állítani az V-ik leánygimnáziumi osztályt és pedig a tulajdonképeni gimnázium tantervével. Hogy pedig a latint és algebrát nem tanult leánykák is beiratkozhasanak, szervezni kellett volna egy előkészítő osztályt is. Mindezt meg lehetett volna tenni a város 10,000 koronájából és még ma is meglehet tenni. Most pedig a helyzet az, hogy az egyháznak fent kell tartani az V. és VI. felsőbb leányiskolai osztályokat és még sincs leánygimnáziuma. Summa summárum, elveszett ismét egy év és jó alkalom, takarékoskodott az egyház és a

vezetők a város javára és füstbe ment a debreceni leánygimnázium terve. Halálos vétek és nagy kár, hogy füstbe ment.

— **A tiszaszalkai református egyház örömmünnepe.**
A szalkai egyház újonnan épült templomát és orgonáját főtiszteletű és méltóságos dr. Baltazár Dezső püspök úr 1913 augusztus 24-én fogja ünnepélyesen felszentelni. Az ünnep sorrendje: I. a) Főtiszteletű Püspök úr s méltóságos gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok úr, a Debrecenből augusztus 24-én reggel 2 óra 54 perckor Nagykaroly felé induló vonattal reggel 7 óra 29 perckor érkeznek Vásárosnaménybe, hol a járás, a megye és egyházmegye részéről üdvözöltetni fognak. b) Főtiszteletű Püspök úr kíséretével Tiszaszalkára vonul, hol a határnál a mezőkaszonyi járás részéről a főszolgabíró, az új templom főbejáratalánál pedig az egyházi főgondnok az egyház részéről üdvözli és akinek felkérésére főtiszteletű Püspök úr az új templomot megnyitja. c) Templomnyitás után főtiszteletű Püspök úr a lelkészlakon fogadja az Egyháztanács elén álló lelkész üdvözlését. II. a) 10 órakor ünnepélyes istenítisztelet. Püspök úr ő méltósága világi elnöktársával s a többi vendégeinkkel a templomba megy. b) Fennálló ének: 37. dicséret 1. verse. c) Gyülekezeti ének: 233. dicséret 1. és 3. verse. d) Szentelési ima. Mondja főtiszteletű és mélt. dr. Baltazár püspök úr. e) Textus előtt: „Itt a szent, a nagy nap...” Schuberttől, aki után orgonára átírta és orgona-kísérettel énekli Gáll János jándi református orgonista-kántor. f) Alkalmi egyházi beszéd. Tartja Bertók Béla beregsurányi református lelkész és e. m. főjegyző. g) Gyülekezeti ének: XXIII. zsoltár. h) Úrvacsorai éngenda. Mondja Mizsák Péter beregsomi lelkész, e. m. tanácsbíró és gyámpénztárnok. i) Úrvacsora utáni beszéd. Tartja Szendrei István mezőkaszonyi református lelkész. j) Szóló-ének orgona kísérettel. Énekli Gáll János jándi református orgonista-kántor. k) Esketési beszéd. Mondja Seres Ábrahám barabási református lelkész és e. m. közpénztárnok. l) Keresztelési beszéd. Tartja Bánóczy Endre jándi református lelkész és e. m. tanácsbíró. m) Záró-ima és megáldás. Mondja nagytiszteletű Sütő Kálmán e. m. esperes úr. n) Gyülekezeti ének: 175. dicséret 1—2. verse. o) Az új templomba be nem fért gyülekezni az új templom-téren Rehó Gyula tiszavidéki lelkész tart teljes istenítiszteletet. III. a) Istentisztelet végeztével Püspök úr ő méltósága küldöttsegeket fogad a lelkész-lakon. b) Délután 2 órakor közebed a református iskolában. Egy teríték ára 5 korona. A rendezőbizottság tisztelettel kéri a közebeden résztvenni akaró vendégeket, hogy a küldött levelezőlap kitöltése és visszaküldése mellett augusztus 14-ig bezárólag közölni sziveskedjenek a rendező-bizottsággal, hogy a közebeden részt ohajtanak-e venni és hány taggal? IV. A tánemulatság két helyen leend. Az úri vendégek részére a református iskolában. Belépti-jegy 2 korona, család-jegy 5 korona. A polgárság részére a templomkert sátorban, személy-jegy 1 korona, család-jegy 3 korona. Elszállásolásról és fogatokról gondoskodunk. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és hírlapilag nyugtáztatnak. *A református Egyháztanács.*

— **A görög-katholikus magyar püspökség székhelye.** Tájékozott helyről úgy értesülünk, hogy a görög-katholikus magyar püspökség székhelyének kérésére nézve ugyan eddigelé döntés még semmiféle irányban sem történt, de az új püspökség székhelyéért versengő városok között Nyíregyháza áll homloksorban. Nyíregyháza városa jelentős, kulturális és társadalmi intézményeivel, fejlett közművelődési és közintézményével, kedvező forgalmi viszonyainál és vagyoni helyzeténél fogva tart számot, hogy a székhely megválasztásánál figyelembe vétessek. Az új püspökséghez tartozó görög-katholikus egyházközségek zöme Szabolcs megyében van, melynek Nyíregyháza a középpontjában fekszik.

— **Százéves református egyházközség.** Az arad-megyei Borossebes községben a napokban ünnepelték a református egyház és templom százéves fennállásának ünnepét. Az ünnepségre a vidékről számos vendég érkezett. Balogh László nagyszalontai esperes nagyhatású beszédet mondott, majd Szabó József borossebesi lelkész feljegyzések alapján ismertette a templom történetét. Végül Csécsi Imre aradi lelkész és tanácsbíró mondott nagyszabású beszédet. Este a kaszinóban hangverseny volt.

— **Lelkészválasztás Monostorpályiban.** Szegény monostorpályiaknak rossz híre kerekedett mostanában a jegyzői lakás céljára venni akart ház ügye miatt. Pedig hogy ennek a derék falunak majdnem tisztán kálvinista népe mennyire nem civakodó természetű, azt gyönyörűen bebizonyította a legutóbbi vasárnap megtartott lelkészválasztás, amelyen teljes egyetértéssel, közfelkiáltással választották a 48 éven át ott apostolkodott Kun László utódjává Varga Csongor püspökladányi segédlelkészt. Varga Csongor a debreceni főiskolának volt kitűnő növendéke, jeles egyházi szónok, mint káplán pedig a magyar kálvinista papok mintaképe: Kiss Ferenc mellett dolgozott, ahol úgy az egyházigazgatás, mint a lelkigondozás terén a legkitűnőbb iskolában volt s nagynevű főnökének a legteljesebb elismerését nyerte meg. Csak gratulálni lehet a monostorpályiaknak, úgy a szép egyetértéshez, mint a kitűnő fiatal lelkészhez.

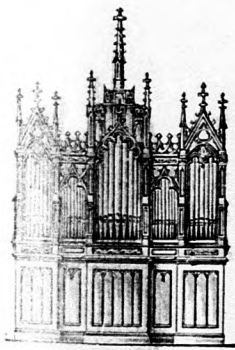
— **Tájékozással az 1913—14. iskolai évre.** A debreceni református theologiai akadémiánál a javító- és pótkollokviumok iránti kérvények szeptember 1. (egy) déli 12 óráig adandók be a kar dékánjánál. A kollokviumok szeptember 2-án tartatnak. A theologiai alapvizsgálat iránti kérvények beadási terminusa szeptember 3. déli 12 óra. A beadás helye: theologiai dékáni hivatal. Az alapvizsgálatok szept. 4-én kezdődnek. A jogi akadémiánál a javító- és pótkollokviumok iránt a kérvényeket szeptember 5. (öt) déli 12 óráig kell beadni a jogi dékáni hivatalban. Magok a kollokviumok szeptember 6-án tartatnak. Jogi alapvizsgálat iránt a kellőleg felszerelt kérvények szeptember 8. (nyolc) déli 12 óráig adandók be a kar dékánjánál. Az alapvizsgálatok szeptember hó 10-én kezdődnek. Mindennemű jótétemények iránt való kérvények, kellőleg felszerelve, augusztus 20-ig déli 12-óráig adandók be; még pedig — a bentlakás iránt való kérvények kivételével — az illető karok dékánjainál, az akadémiai Tanácshoz címezve. A bentlakás iránt való kérvények pedig az internatusi igazgatósághoz küldendők. E kérvények elintézéséről az igazgató és a dékánok értesítik a feleket. A tanév megnyitása 1913 szeptember 9-én délelőtt 10 órakor lesz a Nagytemplomban. Az első

félév kezdődik szeptember 1-én s tart január 15-ig; az előadások pedig a karácsonyi szünidő kezdetéig tartanak. A felvétel, beiktatás szeptember 8 első napján történik, e határidőn túl, további 8 nap alatt, csupán figyelembe vehető okok miatt engedélyezheti az akadémiai igazgató a felvételt. Azok, akik katonai tényleges szolgálatukat október 1-én fejezik be, október hó 1—8. napjain is felvétetnek. Elháríthatatlan akadályok bebizonyítása esetén — az illető kar javaslatára — püspök úr október 12-ig a felvételt megengedheti, — de már a későbbben történt jelentkezés figyelembe nem vétetik. Az előadásokra való jelentkezés az első félévben szeptember 9., 10. és 11. napjain az egyes előadó tanárok által kitűzött helyen és órában történik. A továbbiakra nézve a tájékoztató felvilágosítást a hallgató a „Tanrend” általános részében találja meg. A félévi tandíj a hittanhallgatóknak és a református vallású bölcsezhallgatóknak 15 korona, más protestáns hallgatóknak 30 korona, nem protestáns akadémiai hallgatóknak 50 korona, amely mindenkor a félév elején, az előadásokra való jelentkezés előtt fizetendő. Ezenkívül ugyancsak félévenként 6 korona nyugdíjintézet-i járulékot, továbbá a betegsegélyző pénztárba 4 kor., a kollégiumi nagykönyvtár részére 2 koronát, tisztoztatási díj címén pedig egész évre, az első félév elején szintén 2 koronát fizet minden akadémiai hallgató. A beiratási díj, mely csak az akadémia-ba való első fölvétel alkalmával fizetendő: 6 korona (beleértve a törvények és az index árát is). Egyházkerületi intézkedés alapján az akadémiai tanács jogosítva van a hittan- és bölcsezet-hallgatók létszámának külön-külön $\frac{1}{6}$ részét $\frac{1}{4}$ (félévenként 7 kor. 50 fill.) tandíjkezdvezményre felvenni, sőt ezen $\frac{1}{6}$ részből az újonnan jött, teljesen szegény és sem tápintézeti kedvezményben, sem ösztöndíjban nem részesülő hittan- és bölcsezhallgatók közül 4—4 tandíjmentesen is fölvehető. A joghallgatók közül egész tandíját, félévenként 30, illetőleg (a nem protestáns) 50 koronát fizet a létszám $\frac{1}{6}$ része, félév-tandíjat vagyis félévenként 15, illetőleg 25 koronát fizet a létszám $\frac{1}{6}$ része, negyedtandíjat, vagyis félévenként 7 kor. 50 fillért, illetőleg 12 kor. 50 fillért fizet a létszám $\frac{1}{6}$ része, sőt ezen $\frac{1}{6}$ részből négy szegény sorsú, jó tanuló, református vallású joghallgató teljesen tandíjmentesen is fölvehető. A tandíj részben vagy egészben való elengedésénél az akadémiai tanács előtt a folyamodó szorgalmának minősége és szüleinek vagyoni állása a határozó. Régibb — 3- és 4-ed éves — akadémiai tanulók tandíjke-

vezményben rendszerint nem részesülnek. 180 akadémiai tanuló bentlakást nyerhet az újonnan szervezett akadémiai internátusban. 24 ifjú 100, 24 200, 50 300, 40 400 és 42 500 koronáért teljes ellátásban részesül. A díjak négy részletben szeptember 1., november 5., február 1. és április 5. fizetendők. Ezen díj lefizetése nélkül ideiglenes lakás nem nyerhető. Az internátusi helyeken felül még tíz 240 koronás tápintézeti hely áll az akadémiai hallgatók rendelkezésére. Amennyiben hely marad a tápintézetben és internátusban (tápintézeti ellátás nélkül), külön-külön is lehet jelentkezni. A díjak és pedig pusztán bentlakásért (fűtéssel és világítással együtt) évi 260 kor., pusztán kosztért évi 240 kor., ebben az esetben is négy részletben és pedig előre fizetendők, ú. m.: tanév elején a beiratáskor az első negyedrészt, november 5-ig a második negyedrészt, február 1-ig a harmadik negyedrészt, április 5-ig a negyedik negyedrészt. A tápintézetnek és internátusnak a teljes díjért tagja lehet minden rendes, nyilvános akadémiai hallgató, kedvezményes helyekre azonban csak jeles, vagy legalább jó osztályzatú és kifogástalan magaviseletű ifjak vehetők fel. Elégtelen osztályzatúak nem részesülhetnek díjfizetési kedvezményben. Nem protestáns vallású hallgatók csak a teljes díj fizetése mellett vétethetnek föl, ezt a teljes díjat azonban ily célra tett alapítvány is fedezheti.

A második gazdasági iskola. A kormány folyton sürgette Debrecen város tanácsát, hogy építse meg a második gazdasági ismétlő-iskolát. A tanács most már másodikban fölír a miniszterhez, hogy ez iskola építésének kötelezettsége alól mentse fel a várost. Fölterjesztésében elmondja, hogy az ipar- és kereskedelem fejlődésével az ifjak a kereskedői és ipari pályára mennek inkább s ezeket a szakiskolákat keresik föl. Gazdasági ismétlő-iskola ma sem látogatott, az első iskolában is ez idén csak 30 tanuló volt, az iskola építése igen sokba kerül és a meglevő gazdasági ismétlő-iskola főtartására is ezeket fizet a város minden esztendőben.

— **Jubileum.** *Kókai Lajos* budapesti könyvkereskedő neve ismert és igen jó név azok előtt, akik a magyar protestáns irodalom iránt melegen érdeklődnek; azt mégis csak kevesen tudják, hogy könyvkereskedését 1873 május 1-én, tehát 40 évvel ezelőtt alapította. A magyar protestáns lelkészkar, közelebbről a protestáns sajtó igen szívesen üdvözli a jubiléumát. A Károly-utcában levő, forgalomtól félreeső üzletet egy kis protestáns központtá, nagynevű íróink és könyvvásárlóink találkozó helyévé

Alulírottak a legmélyebb tisztelettel bátor-kodunk a Nagytiszteletű lelkész és kántor-tanító urakat értesíteni, hogy a pécsi Angster S. és Fia, orgona- és harmonium-készítő cégtől megválva, ismét Egerbe, önálló működésre tértünk vissza. Ajánlkozunk a leg-újabb légnymatu pneumatikus esőrendszer szerint épült orgonák készítésére. Mindenemü orgonák átalakítását, javítást és hangolását mérsékelt árban és lelkiismeretes pontossággal teljesítünk. Orgonák jókarban tartását az ország bármely részében elvállaljuk. Teljes tisztelettel

Cseh István és Fia

orgona- és harmonium-készítők

Egerben,

Kovács János-utca

19. szám, saját ház.

sikerült tennie. Elismerésre méltó pályafutása után nyugalomba vonul most és a jönevű könyvkereskedést átadja fiának. Reméljük, hogy fiában méltó utóda lesz, akit megérdemelt rokonszenvvel fog pártolni a protestáns közönség.

— **Munkatársainkhoz.** Munkatársainkat, akiknek üdvözetünket küldjük, arra kérjük, hogy a lapba szánt közleményeiket további hivatásig a kollégium pénztári hivatalába küldjék nt. Rózsa Sándor urhoz, aki a szünidő alatt a szerkesztés nehéz és háládatlan munkáját teljesíti.

Különösen templomfestéseknél felhívjuk olvasóink figyelmét *Schuller* vállalatára Debrecen, Simonffy-utca 25. sz. Telefon 806. Költségvetés díjtalan.

Pályázat.

Segédkántort keresek, aki 1913 október 1-től 1914 október 1-ig, míg önkéntes leszek, helyettesítene. A kántori teendőket két kántorfelváltva végzi. *Kötelessége:* minden második héten a templomban orgonázni és minden második temetést elvégezni (hetenként 6–8.) A temetést kocsin végzi és gyermekek segédkeznek. *Fizetése:* 1000 korona és lakás. — Jelentkezhetnek okleveles kántorok és oklevél nélküli tanítójelöltek. Az utóbbiaktól azonban személyes megjelenés kívántatik. — *Virág Mátyás,* békési ref. kántor.

Pályázat.

Az *ombodi* (Szatmár megye, Szatmártól 5 klm. köves út) református egyház kántor-tanítói állására pályázat hirdettetik.

Tanítói fizetés: 1100 korona készpénz, havi előleges részletekben fizetve. (100 kor. államsegély kérvényezése folyamatban.) Tisztességes lakhely, házi kerttel, melléképületekkel. *Kötelesség:* Egyházkerületi utasítás szerint I–VI. oszt. fiúgyermek tanítása. A kanonikus órákon és lelkész akadályoztatása esetén istentisztelet végzése. Ismétlősök (fiúk) tanítása. Egyháztanácsi jegyzőkönyv vezetése és ifjúsági könyvtár kezelése.

Kántori fizetés és kötelesség: 100 kor. készpénz havi előleges részletekben fizetve. Két darab szántóföld (1200 négyszögölével) haszonélvezete (értéke 100 korona), a templomi orgonázásért (esketéskor is) 10 mm. búza (értékelve 200 kor.), mely évnegyedes utólagos részletekben fizettetik és 3 öl fa termé-

szetben beszállítva (értékelve beszállítással 120 kor.), a helybeli dalárdának november 1-től április 1-ig hetenkint három ízben az énekhar választmánya által meghatározott este két-két órán való lelkiismeretes tanításáért, temetések, ünnepélyek és hangversenyek alkalmával a dalárda vezetéséért. Egy legelő haszonélvezet (értékelve 24 kor.) a legátusnak 3 ünnepen való ellátásáért. A faiksola-kert haszonélvezete (szép termő fák, értékelve 100 kor.) a gyümölcsészet és kertészet tanításáért. Márton Bálint-alapítvány kamata 50 korona. Törvényes stóla. Pályázati kérvények a családi állapot megjelölésével oklevéllel, összes szolgálati és eskütételről szóló bizonyítvánnyal felszerelve augusztus 16-ig alólírt címre küldendők.

A próbaéneklés ideje augusztus 17. délelőtt 11 óra, az állásra reflektálók csak a jelzett napon jelenjenek meg, útiköltség csak a megválasztottnak térítetik meg, az állás elfoglalásának ideje 1913 aug. 30. Ombod (postahely), Szatmár megye.

Gy. Kovács József,
ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

Pályázat.

A demecseri református egyház pályázatot hirdet II-od tanítói állására. Fizetése: Egy lakó szoba, továbbá az egyház pénztárából száz korona és húsz korona kertilletmény. Az államsegély egyezer-száz korona.

Kötelessége: az I. és II. vegyes elemi osztály vezetése. Lelkész akadályoztatása esetén és kanonikus órákon helyettesítése. Kántor betegsége alkalmával annak helyettesítése.

Pályázhatnak református vallású okleveles nőtlen tanítók augusztus 17-ikéig.

Demecser, 1913 augusztus 3. (Posta, vasútállomás helyben.)

Szabó Antal,
gondnok.

Balogh Ferenc,
ref. lelkész.

Pályázati hirdetés.

A kéki református elemi iskola újonnan felállított harmadik tanítói állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: az egyháztól évi 100 korona, az államtól a törvényes kiegészítés. Megfelelő lakás kerttel.

Harmonium, Hegedűk, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, Stowasszer J.

esász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadseregszállítója, a RÁKÓCZITÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCHID-UTCA 5. SZÁM.
GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.

AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. 0000

ÁRJEGYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

Kötelessége: az iskolaszék által esetről-esetre kijelölendő osztályok vezetése és tanítása, úgy a mindennapi, mint az ismétlő iskolában, a tiszántúli református egyházkerület tanterve szerint. Lelkészt, kántort akadályoztatása esetén és kánonikus órákon, továbbá temetések alkalmával is helyettesíteni, az énekkar tanításában és vezetésében segédkezni, szükség esetén az egyházi jegyzőséget díj nélkül tartozik viselni.

Személyes megjelenők és orgonázásban jártasok előnyben részesülnek, azonban útiköltségük nem térítetik meg. Csak férfi tanítók pályázhatnak. Az állás szeptember 1-én elfoglalandó.

A kellően felszerelt kérvények a lelkeszi hivatalhoz (Kék, u. p. Demecser, Szabolcs m.) küldendők augusztus hó 14-ig.

Kék, 1913 július 28.

Ref. presbiterium.

Pályázat,

a makói református egyházban egy (tanyai) külterületi hitoktató-lelkészi állásra.

Fizetés: 2000 (kettőezer) korona, melyben a lakbér is benne foglaltatik és 600 (hatszáz) korona fuvardíj havi előleges részletekben az egyház pénztárából.

Kötelesség: Jelenleg 8 tanyai I—VI. osztályú iskolában a hittan és énektanítás heti 2—2 órán. Ha

azonban a szükség úgy kívánná, akkor e nyolc iskolán kívül még 2 (kettő) iskolában is köteles lesz a megválasztott tanítani.

Minden vasárnap d. e. más és más iskolában istentisztelet tartása az előre megállapított beosztás szerint, a belmisszió munkájában s esetleg rendkívüli szükség idején a lelkeszi munkában is, segédkezés.

Tanítói oklevéllel bírók és zenében jártasok előnyben részesülnek.

A szükséges okmányokkal, — mely okmányok közül a pályázó kifogástalan egészségi állapotát igazoló s legújabb keletű orvosi bizonyítvány sem hiányozhatik — felszerelt kérvények 1913 aug. 20-ig alulírottához küldendők.

Az állás, mely most ideiglenes és szervezés alatt áll, ez alkalommal is csak egy évre töltetik be. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy az illető, ha közmegelégedésre működik, tovább is ne alkalmaztassék és esetleg ne véglegesíttessék.

Az állás 1913. évi szeptember 5-ig elfoglalandó. Makó, 1913 július hó 19.

Bereczky László,

ref. lelkesz iskolaszéki elnök.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.
Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Tavaszi, nyári árjegyzék kivonata

Neumann M.

cs. és kir. udvari és kamarai szállító férfi-, fiu- és leánykaruha üzletéből

Egysoros sacco-öltöny

tartós, jó, angol divat cheviotból, divatos minták 38—, 44—, 52—, 58—; Valódi kék cheviotból 44—, 48—, 60— K-ig; Csíkos divatkamgarnból, pótol mérték szerinti rendelést 66—, 70—, 84— K-ig.

Teljes Ferenc József-öltöny

finom fekete meltonból 86— K.

Jaquet és mellény

fekete Himalaya-cheviotból, legdivatosabb facon, 66— korona.

Egyes fekete dosking nadrág

17—, 24— koronáig.

Divat-nadrág

kamgarnból, 16— K-tól feljebb.

Felöltő

divatos angol sávós vagy kockás cheviotból, bélés nélkül, harangszabás 36— koronától feljebb.

Eredeti angol eső-köpeny

drapszinű gummiszövetből, állómell, Raglán ujjakkal 50— kor.

Felöltő

félbő, mérsékelt haranggal és sarkos bevágással, hosszú facon, kézelő hajtókával v. anélkül, egyszínű szürke Shetland 32—60, K-ig sávós angol Homespun 40—70 K-ig, doubleszövetből 48—90 koronáig.

Körgallér rövidebb és hosszabb.

Turista-, vadász-, sport-, kerékpár gallér csuklyával v. anélkül, zsolnai loden, minden színben 28—32, vízhatlan teveszőr 26—32—36, zsolnai és angoldivat cheviot 28—36—40.

Felöltő ifjaknak 12--16 évesig

Bluzos kosztüm

kék cheviot 20 K, szürke vagy drapp divatszövet, csinos minták selyem csokorral 16 K-tól feljebb.

Vadász-kosztüm, iskola-kosztüm,

kétsoros felöltő

6—15 éves leánykáknak, angol divat cheviotból, bélés nélkül 30 K.

Egybeszabott ruhácskák

3—10 éves leánykáknak kék kamgarn-cheviotból, elől üregránccal, sima hátulja, alul plissével, matröz gallér, fehér sujtással, arany gomb lakóval 28 koronától feljebb.

Norfolk kosztüm

mellénnyel 9—15 éves fiúknak, célszerű kockás vagy divatos szövetekből nadrág pánttal vagy térdnadrág 32 koronától feljebb.

A Nagytiszteletű lelkész urak és a n. é. uri közönség b. figyelmét felhívom 20 éves törv. bejegyzett ..

FÉRFI SZABÓ

cégemre (üzletemre), melyben a leg-elegánsabb angol és magyar divatu uri ruhákat, **papi palástokat és fővegeket**, sikkes vasuti és katonai egyenruhákat készítek.

Tartalékos tisztek, tisztjelöltek és egyéves önkéntesek teljesen előírás szerint lesznek felszerelve.

↔ Teljes tisztelettel ↔

Prelovszky András
papi, egyenruha és uri szabó
Debrecen, Kossuth-u. 4.

Tintner J. E.

kaucsuk- és fémbélyegző-gyár és véső műintézete Budapest IV. Kigyó-tér 5 sz.

Készít mindennemű címtáblákat zománcból, sárga- és vörösrézről, horgany és rézöntvényből raktáron tart számozó és keletjelző bélyegzőket. Zománc táblákat mindennemű felirattal. Zománc és vésett számokat. Pleh chablanokat bélyegző, vánkosoakat és bélyegző festéket, ugyszintén kimoshatatlan ruhajelző tintát fehérműek jelzésére. :: :: :: ::

BUTOR

részletre és készpénzért igen jutányos árban kapható **Kovács Mihály** butorraktárában **Budapest, VII., Óvoda-u. 44.** (Garay-tér sarok). E lapra hivatkozók 10 százalék árengedményben részesülnek.

HA OLCSON

(partieban) akar vásárolni
: közel a vonathoz :
uri, női divat, rövidáru, bluz,
pongyola, gyermek-ruhaszövet,
delain, kreton, ernyő,
harisnya és fűzőkülönlegeségeket
állandó alkalmi árban kaphatja

REICHMANN

DIVATÁRÚHÁZÁBAN
DEBRECZEN, PIAC-UTCA 85.

a Royal-kávéházzal szemben.

Egyházi tisztviselők külön árkedvezményben részesülnek. — Kiváratra mintákat küldünk bérmentve. — Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Egyházak,

iskolák, hivatalok, takarékpénztárak és magánfelek részére

gummi- és réz-

bélyegzőket

gyorsan és olcsón készít

ELSŐ DEBRECZENI BÉLYEGZŐGYÁR
Simonffy-u. 5. — Telefon 653.

NYOMTATVÁNYOKAT

SAKSZERŰ ÉS IZLÉSES KIVITELBEN SZÁLLIT

HERCZEG HENRIK KÖNYV- ÉS MŰNYOMDA
VÁLLALATA 0 0 0 0
DEBRECZEN, SIMONFFY-UTCZA 5.